

Sz. W. Ślaga

"Systemy sprawnego działania", Jan
L. Frąckiewicz,
Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk
1980 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 17/2, 241-243

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

choćby w obszernej, doprowadzonej do bieżącej chwili, bibliografii oraz w szeroko rozwiniętych przypisach, co dla pracujących w dziedzinie filozofii przyrody stanowi prawdziwą kopalnię informacji.

Na podkreślenie zasługuje przejrzysty schemat całości pracy, precyzja języka, ścisłość analiz, kokluzywność wniosków. Trzeba jednak zaznaczyć, że monografia nie jest łatwa w odbiorze, wymaga znacznego wysiłku intelektualnego oraz znajomości elementów filozofii przyrody. Nie jest książką dla początkujących.

Podobnie jak rozprawy wcześniej publikowane omawiana praca znajduje niewątpliwie szerokie wykorzystanie i przyczyni się do krytycznej autorefleksji u tych, którzy uprawiają przedmiotowo szczegółowe dziedziny filozofii przyrody.

Sz. W. Śląga
M. Lubański

Ján L. Frąckiewicz: *Systemy sprawnego działania*, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1980, s. 224.

Każda praca czy działanie, jeżeli ma być skuteczne i ekonomiczne, wymaga znajomości warunków i odpowiednich metod. Uwidacznia się to szczególnie w wypadku działań bardziej złożonych czy długofalowych, których efekt końcowy uzależniony jest od dobrego zaplanowania oraz organizacji środków, narzędzi i samego przebiegu. I chociaż z tego faktu zawsze zdawano sobie sprawę w sposób mniej lub bardziej świadomy, to jednak o początkach refleksji naukowej i odrębnej nauki o sprawności i efektywności różnych działań celowych i o organizacji pracy mówi się dopiero od czasów A. Espinasa (1890) i F. Taylora (1898). Tak narodziła się prakseologia, ściśle związana z nauką organizacji i kierownictwa, opracowująca od strony teoretycznej dyrektywy ogólne, pewne prawidłowości, reguły i metody, których stosowanie i przestrzeganie pozwala na unikanie błędów praktycznych i osiągnięcie wyników korzystnych w stosunku do nakładu sił i czasu. Polskie badania prakseologiczne, mające uznaną dziś w świecie renomę, wiążą się nierozdzielnie z nazwiskiem prof. Tadeusza Kotarbińskiego, twórcy hasła „dobrej roboty”, wyrażającego skrótowo teorię i zasady sprawnego działania.

Publikacja Jana Leona Frąckiewicza *Systemy sprawnego działania* należy do zakresu nauk o pracy, w szczególności do prakseologii oraz teorii organizacji i teorii kierowania. Wśród tych nauk i im pokrewnych zajmuje miejsce szczególne, a mówiąc dokładniej, wykracza poza ich ramy aktualne stwarzając teoretyczno-empiryczne podstawy nowej wiedzy o systemach sprawnego działania. Pod tym pojęciem tytułowym autor rozumie „kompleks, spójny zbiór układów elementów wszystkich i tylko tych, które mają związek ze świadomością lub nieświadomością zamierzonymi wynikami zachowania twórców biologicznych i biologiczno-technicznych, ukształtowany w sposób optymalny, tj. taki, który w zasadzie powinien zabezpieczyć możliwie najlepsze — z uwagi na określone warunki i kryteria — osiągnięcie podstawowych celów” (s. 12). W tym określeniu działanie oznacza szereg czynności powiązanych ze sobą wspólnym celem (s. 10; 33—34).

Całość swoich dociekań Autor zawarł w ośmiu rozdziałach zgrupowanych w dwie części, z których pierwsza traktuje o teoretycznych podstawach systemów sprawnego działania, a druga dotyczy szczegółowej metodyki kształtowania racjonalnego systemu działania.

Mówiąc o podstawach teoretycznych Frąckiewicz określa główne pojęcia, założenia, przedmiot i metodykę wiedzy o systemach sprawnego działania (rozdz. 1) oraz ich stosunek do różnych typów systemów ogólnych (rozdz. 2). Następnie charakteryzuje składniki i strukturę systemu działania oraz organizację działania (rozdz. 3). Część pierwszą zamyka prezentacja przedmiotu, celu, zakresu i ogólnych zasad kształtowania racjonalnych systemów działania. Uszczegółowienie i konkretyzacja tych zasad ogólnych i reguł mieści się w części drugiej, gdzie po podaniu wskazań metodologicznych dla początkowych faz cyklu racjonalnego działania (rozdz. 5) scharakteryzowano tryb projektowania systemów działania, metody i techniki opracowywania modeli układów, metody podejmowania decyzji, prognozowania oraz badań operacyjnych (rozdz. 6). W rozdz. 7 podane zostały zasady, reguły i metody projektowania układu kierowniczo-organizacyjnego oraz modeli innych układów, np. układu rzeczowego, przestrzennego, czasowego, układu pobudzania, układu powiązań z otoczeniem itp. Rozważania końcowe (rozdz. 8) dotyczą realizacji praktycznej racjonalnego systemu działania, a więc przygotowywania działania, sposobów pobudzania do działania, zasad sterowania wykonaniem zasadniczym oraz kontroli wyników.

Ten krótki przegląd treści wskazuje wyraźnie zarówno na doniosłość, jak i bogactwo i złożoność analizowanej przez Frąckiewicza problematyki działania. Na tym terenie Autor, znany z wielu swych publikacji, porusza się z wielkim znanstwem, wykorzystuje osiągnięcia i metody wielu dziedzin wiedzy, poczynając od cybernetyki, prakseologii, teorii organizacji i kierownictwa, ogólnej teorii systemów, aż do biologii teoretycznej i filozofii biologii, metodologii nauki i analiz logiczno-semantycznych. Znajomość tych dziedzin pozwala Autorowi — przy zachowaniu w całej rozciągłości ścisłości naukowej — na jasne określenie pojęć i precyzyjne — a przy tym zrozumiałe także dla nie-specjalistów w tej dziedzinie — formułowanie twierdzeń.

Żałować jedynie należy, że nie sporządzono indeksu rzeczowego oraz że nie wydzielono osobno bibliografii, która umieszczona jest w przypisach. Ossolineum wydało książkę starannie, a drobne pomyłki zenerskie (np. na s. 113, wiersz 13 od góry zamiast: metoda analityczno-medytoryczna winno być: analityczno-merystyczna) można będzie z łatwością usunąć w następnym wydaniu.

Główną zasługą Autora, uwidaczniającą się już w jego wcześniejszej publikacji *Organizacja pracy i kierownictwa* (Warszawa 1967), jest udana próba połączenia prakseologii, cybernetyki, teorii organizacji i kierownictwa z techniką organizowania i badania pracy, w szerokim nawiązaniu do analizy i techniki systemowej. Tego rodzaju badanie o wyraźnie interdyscyplinarnym charakterze, „skoncentrowane na formie zjawiskowej procesów, w których biorą udział istoty żywe i ewentualnie rzeczy nieożywione, współdziałające dla osiągnięcia określonego pożądanego skutku, który można nazwać celem” (s. 6), ma nie tylko doniosłe znaczenie praktyczno-operacyjne, ale również wyraźnie teoretyczne, także dla dalszego rozwijania precyzowania systemowo-informatycznej teorii kształtowania racjonalnych systemów sprawnego i efektywnego działania. Z tych względów praca Frąckiewicza może

okazać się pomocna także dla tych — którzy interesują się metodologicznymi ogólnofilozoficznymi aspektami teorii informacji czy ogólnej teorii systemów.

Sz. W. Ślaga

A. Keller: *Sprachphilosophie*, Freiburg—München 1979, ss. 190, Verlag Karl Alber.

Jeśli się szuka powodów wywołujących żywe zainteresowanie językiem u wielu współczesnych filozofów, należy zwrócić uwagę na trzy co najmniej czynniki.

Po pierwsze, język przestał być samozrozumiałym uposażeniem lub wytworem racjonalnej natury człowieka. Badania nad zachowaniem się zwierząt oraz teoria ewolucji podważyła dawną opinię głoszącą, że już pierwsi ludzie posługiwali się językiem w pełni uformowanym. Na intrygujące pytanie „w jaki sposób język powstał?” nie znaleziono do dziś żadnej niekontrowersyjnej odpowiedzi. Do dostrzeżenia zagadkowej natury języka przyczyniły się od innej strony porównawcze badania różnych kultur zawierających właściwe sobie języki. Nasunęły one m. in. problem wielości języków i ich wzajemnych relacji. Po drugie, gwałtowny przyrost informacji we wszystkich dziedzinach, konieczność ich porządkowania, przechowywania i przesyłania, możliwość wykorzystania ich do rozmaitych celów wzmogły specjalistyczne badania nad językiem, a te nasunęły liczne problemy bardziej podstawowe i ogólne, dotyczące samej natury języka. Po trzecie, do rozwijania filozofii języka skłania kryzysowa sytuacja naszej kultury, a w szczególności — dyskusje dotyczące podstaw, metod i wzajemnych stosunków tak licznych już dyscyplin naukowych.

Odpowiednio do odmiennych powodów wywołujących zainteresowanie językiem oraz odmiennych tradycji ogólnofilozoficznych i stosowanych metod badawczych mamy już dziś wiele kierunków w filozofii języka (niektórzy wolą mówić wprost o różnych filozofiach języka). W szybkim tempie narasta też literatura z zakresu tej dyscypliny. Ponoć w ostatnim czasie jedynie w europejskich językach ukazywało się ponad dwieście pozycji rocznie, z tego około jedna trzecia to książki. W takiej sytuacji potrzebne są już publikacje encyklopedycznie prezentujące dotychczasowy dorobek filozofii języka. Potrzebne przede wszystkim dla laików w tej dziedzinie, z jakichś motywów interesujących się jej osiągnięciami.

Omawiana tu książka *Sprachphilosophie* Alberta Kellera SJ należy do pozycji typu przeglądowego. Autor (ur. 1932) wykłada teorię poznania oraz filozofię języka w prowadzonej przez jezuitów *Hochschule für Philosophie München*. Dotychczasowe większe jego prace to: *Sein oder Existenz?*, *Aufsätze zur Erkenntnistheorie*, *Sprachphilosophie und Ontologie*.

Sprachphilosophie ma być z zamierzenia autora zwięzłym przeglądem najważniejszych prądów we współczesnej filozofii języka. Za takie autor uważa: kierunek analityczny w dwu odmianach: związanej z logiką języka idealnego oraz związanej z poszukiwaniem logiki języka